

ДРАГАН СТАНИШИЋ

ГДЕ ЈЕ ПОГРЕШИО АРАМИС

Пролећна алеџорија њо Хансу Кристијану

Гледан с ивице моје терасе, солитер ми је у ноћи личио на кулу. Топла златна светлост струјала је кроз прозоре и сливала се низ зидове горде бетонске тврђаве.

Давно, у доба детињства, у тој згради живели су моји добри другови. Какве смо несташлуке правили тих година, одлазећи на оближњи хиподром, купајући се у реци што је протицала испод брда, играјући пинг-понг на купалишту речног острва!

Након смрти родитеља, пре неколико година вратио сам се у породичну кућу, надајући се да ћу у старом крају срести пријатеље из младости. Али никога више нисам могао да пронађем; неки су се иселили у друге делове града, остали расули по свету...

Скривен под крошњама џиновског бора који је наткриљавао терасу куће, посматрао сам људе, жене и децу што су непрестано улазили и излазили из солитера, љубазно се јављајући једни другима у пролазу, притискајући дугмад интерфона, стрпљиво чекајући да се врата отворе пре него што бешумно утону у таму замка од дванаест спратова.

Мајке су журно гурале дечја колица, очеви одлазили и долазили аутомобилима. Или би шетали јазавичаре, малтезере и теријере у оближњем парку. На дрвеним клупама и столовима, на којима су наши очеви некада играли преферанс, сада би поседали ђаци, враћајући се из оближње основне школе. Тек понеки пролазник осмехнуо би ми се на улици док смо се мимоилазили на путу према пијаци. Тада бих у остарелим цртама њихових лица препознавао неког од заборављених суседа.

Иако сам се временом отуђио од света, у дубини бића и даље сам чезнуо за давним рајем детињства; постајао бих у том часу

подвојена личност, степски вук који жуди за осамом, али другим делом бића за људима. И тада бих, седећи на тераси, посматрајући светлосну кулу од дванаест спратова, што у ноћи зрачи благошћу и добротом изгубљених пријатеља, преплављен лепотом ноћи и мирисима природе, пожелео да зидови тог ушушканог термитњака буду прозирни на трен, да поново осетим грађански мир домова који одишу уредношћу, топлину ходника препуних саксија аспрагуса и бегонија...

Пре извесног времена, на улици сам сусрео пријатеља из младости за кога су ме везивале незаборавне успомене. Испоставило се да он одавно не станује у солитеру, али се пре пар месеци вратио у стари крај и сада са породицом живи неколико улица даље. Одмах смо почели да се присећамо минулих догађаја. Како да заборавим да ми је на касети малог магнетофона на батерије снимео вечне мелодије рок музике? И блаженство које сам тада осећао слушајући анђеоске гитаре и демонске бубњеве, што распрскавају светлוצаве ватромете у слуху.

У међувремену, обојица смо прешли на слушање цеза, и он ми се похвали да је набавио плочу Луја Армстронга из периода кад је свирао у оркестру Кинга Оливера, право благо. Можете замислити младог Сачма из времена када је био кост и кожа и имао косу зачешљану у уредни фен-каре, ојачану бриљантином! Договорили смо се да сврати код мене и понесе албуме цеза о којима је причао. Зажелео сам да поново слушам стари добри цез са плоча које пуцкетају, лимене трубе и саксофоне, неумрле мајсторе који из задимљених дворана за плес Њу Орлеанса претварају ноћи градова у чисто злато и у мед. На расанку смо разменили бројеве телефона и ја му обећах да ћу га ускоро позвати, јер још ми је у животу био стари добри грамофон са моћним стерео-звучницима.

У том часу био сам сигуран да ћу му се већ сутрадан јавити, заиста сам био обрадован тим сусретом. Сутрадан, међутим, нешто ми је искрело и нисам га позвао. После неколико дана, упавши у стање малодушности и лењости, или би боље било да кажем – поспаности (које је само елегантни израз за моју обломовштину, проклета да је!), коју сам последњих година неговао на свој чамотан начин, одлучих да позив оставим за касније. Прошло је неколико недеља, а ја никако нисам могао да се наканим да му телефонирам, једноставно, нешто ме непрестано спречавало.

Тражећи плоче цеза у подруму, набасао сам на очев микроскоп. Извукао сам га из футроле, пажљиво обрисао прашину и однео га у дневну собу. Као дете научио сам да њиме баратам, али више нисам имао вољу да било шта истражујем... Међутим, када је после неколико кишовитих дана цвеће у башти експлодирало бојама

и мирисима, одлучих да те мирисне цвасти погледам под микроскопом.

Обрао сам струк багрема, помиришао га и ушао у кућу. Ставио сам микроскоп на сто, крпицом обрисао огледалце и окулар. Подметнуо сам правоугаону стаклену плочицу с прашницима, подешио светло и изоштрио слику помоћу два вијка са стране. Багрем је ускоро био замењен цветом ладолежа из саксије, па белом радом, љутићем, маслачком, све то у безуспешним покушајима да уђем у тајни свет биљака...

Изашао сам у врт и из локве пластичном чашом захватио талог са дна. Вратио сам се, сео за сто, пипетом извукао кап блатњаве течности и кануо је на стаклену плочицу. Прекрио сам је другом плочом и све то подметнуо под окулар. Точкићима са стране трудио сам се да изоштрим слику, али догађало се нешто чудно – слика ми је непрестано измицала! Као да је била жива. А ако би се у хиљадитом делићу секунде и појавила – муњевитом брзином пролетела би ми пред очима тако да нисам успевао да разазнам о чему се заправо ради. Све сам покушавао; обртао огледалце у свим смеровима јурећи светлост, окретао вијке, с наочарима и без њих, подизао и спуштао ролетне, померао сто, мењао положај стоне лампе, проверавао у астролошком приручнику о ефемеридама да није случајно неки од оних дана кад планете праве ршум међу људима, премештао фикусе по соби у складу с правилима фенг шуија, није вредело, није... Слика би се појавила само у делићу секунде, а онда губила.

О, био сам изгубљен као Лоренс од Арабије пред фатаморганама што беже пред њим попут антилопа, као девојчица са шибицама којој се привиђа топли дом са окићеном новогодишњом јелком, гушчијим печењем и давно умрлом баком што јој се осмехује. Био сам Ханс Кристијан Андерсен лично, изгубљен у духовитим алегоријама као у тајновитом лавиринту врта од шимшира прошараног боцкавим ружама, од којих ме у детињству подилазила слатка језа!

Отишао сам у кухињу и скувао чај. Узео сам књигу и покушао још мало да поседим на тераси, али ми микроскоп није давао мира те опет приђох столу. Померио сам мало окулар и погледао.

Доживео сам прави шок! Све је постало јасно и живо. Као да сам се нашао на бојном пољу! У тој капи из баре гмизало је мноштво сићуших животиња са клештима. И све те животињице тумбале су се једне преко других, сакатећи се узајамно.

Да бих мало ублажио слику, кануо сам кап мастила. Океанско плаветнило расу се видним пољем, дајући му царску модрину архипелага. Како се мастило на појединим местима стезало, мешајући

се с прљавштином из баре, пред очи ми изрони призор налик насељу са улицама и трговима по којима су јурцала сићушна плава бића, настављајући битку, делећи се и спајајући у групе.

Обратио сам пажњу на једно усамљено створење, мирно и скрушено као какво јагње, које се од других разликовало по томе што није учествовало у општем хаосу, већ се лагано повлачило према ободу поља, вешто избегавајући кавгу. Али чим су га остали шкорпиончићи спазили, као по команди устремише се на њега, баш сви, чак и припадници до тада противничких група. Истог часа стао сам на страну малог одметника ухваћеног у покушају бекства. То му није помогло; прогониоци се нису смирили док га нису раскомадали. Онда је наступило кратко затишје, али тај мир брзо им је постао досадан, јер се поново устремише једни на друге. Притом су припадници мањих група у жару битке прелазили у други табор и настављали рат против доскорашњих сабораца. Пошто би их докусурили, страствено су настављали да се сатиру међу собом...

Као да су учествовали у нечем што нема ни краја ни почетка, па због тога никада неће ни моћи да се заврши.

Помислио сам: како им то једном не досади, како се сами себи не смуче? Заборављао сам оно што све објашњава – њихова природа је била шкорпионска! Они нису могли против сопствене природе!

Код појединих створењаца инстинкт је био толико јак да кад би им на попришту остале само главе с вилицама, те вилице су и даље шкљоцале према прогоњенима, покушавајући да их се домогну.

И чим би се неко издвојио из зараћених група, био је печен! Сви би се одмах острвили на тог сиротог десперадоса, дајући сигнал будућим бегунцима каква их судбина очекује, па нек пробају, молићу лепо! Свака жудња за изолацијом тумачена је као највећа увреда.

Пажљиво сам осмотрио та сићушна бића која су изазивала гнев одбијањем да учествују у заједничким обредима. Можда се по нечему разликују од других? Ништа нисам уочио. Споља су изгледала налик осталима, без икаквог израштаја на телу, белега...

Али као да је неки недокучиви ред владао у свему томе!

Та помисао ме је излуђивала и само што се нисам оканио даљег гледања минијатурног света у капи воде, да на ивици поља не угледах усамљено плаво створење које се храбро супротстављало својим прогонитељима. Устремише се на њега, узалуд, било је врло вешто, сецкало их је маказама као репу. Могуће да је тај побуњеник некада припадао скупини, и да је добро знао шта је казна за непослушност, али нешто му није дало мира па је одлучио да достојанствено сконча.

Убрзо се на ободу појави још неколико усамљеника решених да се супротставе прогониоцима. Бесна гомила, што се до тог часа попут клубета котрљала с једне на другу страну, одједном се умири. Антенице на главама почеше да им трепере; шушкали су нешто између себе, окупљени око шкорпиончића главатијег од осталих.

Он као да им је наредио јуриш. Само сада су много систематичније нападали десперадосе, тражећи им најпре слабу тачку, а кад би је нашли – адиос!

На рубу су остала само три плава одметника, као три мускетара, одлучна да се боре до последњег даха. Двојица од њих су се, занети битком и притиснути гомилом, непрестано приближавали један другом, све док се нису дотакли. Од тог часа наставили су да заједнички пружају отпор. Наденуо сам им имена Атос и Портос. Углављени са три стране модрим гомилицама блата, на том уском прилазу њиховој пећиници бројчана надмоћ нападача није имала никакав значај. У борби један на један Атос и Портос били су несавладиви. Чопор је устукнуо, а онда окренуо на другу страну, у потрази за лакшим пленом. Био је то јадни Арамис.

Иако се борио у непосредној близини, Арамис није схватао колико је близу овој двојници, па није ни покушавао да им се придружи.

– Не дај се Арамисе! – узвикнуо сам – повежи се!

Он као да је напокон осетио шта треба да учини, јер се окренуо према Атосу и Портосу, али касно... прекасно... већ су га опколили... Главни штрумпф препречио му је пут.

– Среди га – узвикнуо сам – можеш то!

Али није могао! Зашто? Јер је припадао врсти бића која не умеју да нападају, већ само да се бране.

– Не дај се, Арамисе! – ипак сам наставио да га бодрим.

Од сиротог Арамиса, међутим, није остало ништа. Гомила га је прогутала у трену. Погрешио је јер је пропустио прави тренутак у коме је требало донети одлуку.

Преостала два мускетара поставише се тако да остали нису могли да их се домогну. Схвативши да су у новонасталој ситуацији несавладиви, још лакше су одбијали нападе. За њих је било наде...

Знао сам да ова прича тешко да може имати срећан крај и да Атос и Портос не могу вечно пружати отпор. Зато сам мудро устао са столице. Желео сам крај приче у коме има довољно простора за наду, нешто као код Кафке, да геометар К. начне Замак...

Однео сам чашу с преосталим талогом у башту и вратио га назад у барицу. Кап воде под микроскопом нисам имао срца да дирам. Наравно да сам у души чезнуо да два мускетара одбију све нападе и са себи сличнима организују фронт, повезујући се све

више и више... да попут Арнолда Шварценегера у филму *Тркач* постану део подземне гериле и наставе да пружају отпор... или као Че и Кастро крајем педесетих, на Куби, у револуцији...

Али код тих усамљеника као да није био развијен инстинкт повезивања у заједницу. Недостатак тог нагона чинио их је подесним да постану жртве.

Ипак, оно што ме је највише дирнуло код малих побуњених бића била је њихова вера да се чудесна могућност – бити мускетар – не гаси ни у највећој каљузи!

И даље сам стајао у башти, задубљен у мисли, удишући ноћне мирисе биља, када ме неко гласно назва по имену. На вратима капије угледах господина Нестора, некадашњег очевог пријатеља, човека старог преко осамдесет година, али и даље врло живахног. Та живахност потицала је од његовог изузетног смисла за хумор, од брзине којом је реаговао, увек духовито поентирајући. У кафанском друштву обично је ћутао, огласивши се само једном или двапут у току вечери, али таквим бриљантним парадоксима да би се читава просторија заорила од смеха.

Његов хумор био је хумор надмоћи. Човек који се смеје надмоћан је односу на остали свет.

Кад сам га једном упитао да ли жели да ми буде ментор јер поседује изузетан дар, господин Нестор ми одговори да по том питању треба бити врло опрезан. Објаснио ми је да његов хумор јесте да му помаже да се покатак надвије над проблемима и завлада ситуацијом, јер је бритак а притом није вулгаран па нико не сме отворено да се наљути, али да истовремено код присутних ствара осећање нелагодности. „Мој хумор изазива у исто време и респект и страх”, рекао ми је тада. „Синко, зашто би застрашивао људе... боље им покажи да си драг.”

– Имаш ли домаћу? – упита ме када смо ушли у кућу и сели. Показао је очима према креденцу, тачно према месту где се налазила флаша ракије.

– Наравно – рекао сам, сипајући му у чашицу – али морате претходно да погодите шта се налази под овим микроскопом.

– Ништа лакше – рекао је самоуверено, сео за микроскоп и задубио се. И даље гледајући кроз окулар, настави озбиљним гласом, као неко ко нема никаквих недоумица:

– Задатак је превише лак. Знам шта је ово! Ово је Београд! Не, не... ово је Париз, Лондон, Њујорк, Бомбај... Неки велики град, може да буде било који...

Онда се окренуо према мени, не мењајући израз лица. Неколико тренутака смо се нетремице посматрали, не изговоривши ниједну реч, а онда сам праснуо у смех.

До краја вечери разменили смо тек неколико реченица, полако испијајући пиће, он, Наполеон хумора и ја – његов тихи ађутант и шегрт. Господин Нестор доли себи још једну чашу и рече замишљено:

– Изолација није слобода, синко... Слобода је у везама са другим људима.

Нешто касније устао је и ми се љубазно опростисмо. Био сам пробуђен, био сам у том часу најбуднији човек у граду и, пошто сам појео сендвич са сиром и попио шољу хладног јогурта, окренуо сам број телефона пријатеља из младости.

Затим сам изашао на терасу и погледао према солитеру. Преда мном се уздизала поносна тврђава од армираног бетона и стакла, тврђава чврстих и непробојних зидова што љубоморно чува од знатижељних погледа, недодирљива и оку недоступна кула од дванаест спратова, налик блиставој лађи што нечујно оре звездано море.

Отворио сам прозоре, и у собу груну слатки мирис процвалог багрема; и беше пролеће, топло и благословено пролеће.